

Négy tanuló kapott egy feladatot. Egy asztalnál helyezkedtek el. Különböző képességű, eltérő szorgalmú és munkabírású együttesnek kellett a feladatot vállalnia. Közösen voltak felelősek az eredmény helyességéért és az időben való megoldásért. A becsléssel és méréssel végzendő feladatban az is segítette az eredményt, ha megfelelő szervezéssel megosztották a tennivalókat.

5. sz. lap

A feladat eredményes megoldása a csoport munkája. Osszátok meg magatok között a tennivalót!

a) Zsineget találtak a csomagban. Becsüljétek és mérjétek meg!
zsineg (méterrel)

becslés m
mérés m

b) A huzal hosszúságát deciméter pontossággal próbáljátok becsülni és mérni!
huzal (deciméterrel)

becslés dm
mérés dm

c) A téglalap oldalainak mértékszámát milliméterrel mérjétek!
téglalap (milliméterrel)

becslés mm
mérés mm

rövidebb oldal

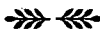
becslés mm
mérés mm

Egy-egy óra anyagának részleteivel próbáltam rávilágítani arra a törekvésre, melyet évek során alkalmazva élveztem.

Kétségtelen, hogy a hatékonyság az oktatásban, nevelésben egyre döntőbb tényező. Ez sokféle eszközt és módot kíván. Mindezek megismerése, próbálgatása, jobb változat kidolgozása mind-mind azt a célt szolgálja, hogy a tanulók számára minél változatosabb módokat biztosítsunk az ismeretek megszerzésére, elmélyítésére, bevésésére. Most már csak a pedagógus munkája van hátra, hogy az elkészült feladatlapokat javítsa, értékelje.

Nagyon időigényes, fárasztó munka ez is. Érdemé, hogy tartalmas visszajelzés a tanulók tudásáról, ismeretük mélységéről, ugyanakkor azokról a hiányosságokról is, melyet menet közben nem mindig észlelünk.

Most már csak azt kell elérnünk, hogy minél nagyobb számban segítse a pedagógusokat azoknak a megjelent füzeteknek, feladatlapoknak a száma, melyek munkáját nagymértékben könnyítik, mert sokféle anyag között válogathat, és ugyanakkor ötletet kap más módok és eszközök kidolgozására.

KERÉNYI JÓZSEFNÉ

Szeged, Juhász Gyula Tanárképző Főiskola

Osztályfőnöki óra a szocialista hazaszeretetről

Akik tanították már, tudják, hogy a szocialista hazaszeretet tartalmi jegyeinek tudatosítása, az értelmi és érzelmi erők végig szinkronban tartása nem könnyű feladat. A hangulati ráhangoltság, az érzelmi fűtöttséget biztosító, megfelelően válasz-

tott irodalmi szemelvények mellett szükség van olyan logikus óravezetésre, amely a tanulók előtt az addig már ismert és a most megismerésre kerülő fogalmakat megfelelő összefüggésben láttatja. Ehhez viszont – jöttem rá – szükség van olyan táblai szemléltetési megoldásra, amely a megértést lényegesen megkönnyíti, a haza fogalmából bontja ki fokozatosan a hazaszeretet és a szocialista hazaszeretet ismérveit. Az előkészületek során az a vélemény alakult ki bennem, hogy a téma minél teljesebb és hatásosabb kibontása érdekében az ünnepélyességet és eredményességet jobban biztosító megoldásként a tanulóknak előre kiadok olyan irodalmi idézeteket, amelyeket azok felszólításra a megfelelő helyen elmondanak, illetve felolvasnak. Az egyes idézeteket összekötő beszélgetések hatásosabb irányítása érdekében pedig az előző órák egyikén írásban felmértem a tanulók honi és politikai ismereteit, valamint a hazához fűződő gondolataikat, érzelmeiket.

Ezek után szinte forgatókönyvszerűen megterveztem az órát, és elkészítettem applikáció segítségével azt a szemléltetési megoldást, amit a beszélgetések eredményeképp fokozatosan alakítok ki, s amely az óra végére mint összefoglaló táblakép a téma értelmi befogadását, összegező áttekintését segíti elő.

A következőkben megpróbálom részletesen leírni az óra menetét úgy, ahogy az megvalósult, feltüntetve közben a szerkezetet, a beszélgetés kérdéseit, a közbeiktatott tanári közléseket, az elhangzott idézeteket, s utalok a kialakítandó táblai szemléltető képre.

Az órát megelőző szünetben a következő Kölcsey-idézeteket írtam fel – mottóként – a táblára: „Jelszavaink: Haza és haladás.” „Minden áldozat kicsiny ahhoz képest, amit kívánhat tőled a haza.”

I.

1. A téma *bangulati előkészítéseként* azzal kezdtem az órát, hogy egy olvasmányélményemre hivatkoztam. Tamási híres hősről, Ábelről elmondtam, hogy a szegény székelyfiú – akárcsak a népmesék hősei – elindult kis falujából, hogy megismerje a világot. Egy ingyen kapott hajójegy segítségével még Amerikába is sikerült eljutnia, ahol – bár itt jobb anyagi körülmények közt élt, mint otthon, mégis – kínozza a kérdés: Mi célra vagyunk a világon? A gyöttrő kérdésre végül megkapja a megnyugtató választ: Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne. Hirtelen elmúlik minden nyugtalansága. Megérti, hogy jó és fontos megismerni a világot, de mindennél jobb visszatérni oda, ahol otthon lehetünk. Fogja is kis batyuját, megtakarított pénzén hajójegyet vásárol, és visszatér a Hargitára erdőpásztornak, pedig ott ismét szegénység vár rá.

2. Az ismert közmondás elhangzása után máris *kitűzhető a cél*: A mai osztályfőnöki órán beszéljünk arról, hogy hol vagyunk mi otthon a világban, beszéljünk a hazáról, a haza iránti érzésünkről, a hazaszeretetről! Mivel pedig számunkra a haza a legszentebb szó, tegyük a mai foglalkozást ünnepélyessé azzal, hogy nagy magyar költőket és hazafiakat szólaltatunk meg közben!

3. Elsőként én olvastam fel egy részletet a Hazádnak rendületlenül c. könyvből, Szabó Pál Vörösmartyt is idéző Előszavából mintegy *problémafelvetésként*: Mi is a haza?

„A haza fogalma kiszakíthatatlan az emberek szívéből éppen úgy, mint ahogy soha nem tudom megtagadni az édesanyám. S mégis újra és újra felbukkan az emberek lelkében a kérdés, hogy mi is hát tulajdonképpen a haza. Költők és írók próbáltak megfelelni rá, de csak nagyon kevésnek sikerült ezt a fogalmat kifejezni úgy, hogy az egész magyar nép szíve megdobbanjon rá. Mert hiába nagy, mindent elborító az érzés, gyatra és gyenge a szó. Nagy költőknek, Vörösmartyknak sikerült, Vörösmarty a szó igaz értelmében saját szívével, saját életével írta bele az annyit szenvedett magyar nép szívébe, hogy

Hazádnak rendületlenül
Légy híve, óh magyar!
Bölcsőd az, s majdan sírod is,
Mely ápol s eltakar.

A nagy világon e kívül
Nincsen számodra hely,
Áldjon vagy verjen sors keze:
Itt élned, halnod kell!"

II.

1. A haza szó fogalmkörének tágítása

a) Ezután megindult a beszélgetés. Mi a mi legszűkebb hazánk? Hova megyünk, ha azt mondjuk, hazamegyünk? A haza szónak tehát van egy szűkebb és egy tágabb jelentése. A legszűkebb jelentése a szülői ház, az otthon.

(A táblára első applikációként felkerül egy kör, melyet vízszintesen elfeleztem, s más színnel írva felül a területi megjelölésre utaltam: *szülői ház*, alul az emberekre: *család*. Ez az elv érvényesül a további körök, pontosabban – hogy ne történjék takarás – körgyűrűk felhelyezésénél is.)

Ha távol vagyunk tőle, mindig hiányzik. Hogyan ad hangot az otthon utáni sóvárgásnak Petőfi?

(Egy tanuló elénekli a Kis lak áll a nagy Duna mentében... kezdetű dalt.)

b) Ezután fokozatosan bővítettük a haza fogalmát. Először a szülővárosról beszélgettünk, arról, hogy mit jelent a tanulóknak Szeged, miért szeretik, miért büszkéik rá.

(Közben felhelyezem a következő körgyűrű alakú applikációt: *szülőváros – ismerősök*.)

c) A kör további bővítése során a tájegységről beszélgettünk. Hazánk melyik tájegységén fekszik Szeged? Ki írt erről a tájról sokat? Miért szerette az Alföldet?

(Egy tanuló Petőfi: Az Alföld c. versének utolsó versszakával felel erre a kérdésre.)

Hazánk más tájegységei is nagyon szépek, s ezekről is születtek költői vallomások. Pl. a Nyírségről ki írt nagyon szépen? Melyik ismert versében?

(Két tanuló elmondja Váci: Bontja zászlóit szülőföldem c. versét úgy, hogy az egyik a táj múltjára, a másik a megváltozott jelenére utaló szakaszokat szavalja.)

Utána rövid beszélgetés: Kiknek a keze nyomán változott meg az elhanyagolt táj? Amikor tehát a tájat szeretjük, egyúttal szeretjük, becsüljük annak lakóit is.

(Felkerül a táblára a 2. körgyűrű alakú applikáció: *tájegység – annak népe*.)

d) Végül eljutottunk a haza szó fogalmának legtágabb köréig. Mi ez?

(A 3. körgyűrű alakú applikáció felhelyezése: *Magyarország – magyar nemzet*.)

Beszélgünk röviden Magyarország fekvéséről, lakóinak számáról, majd megállapítjuk: Kis nép vagyunk, mégis sok nagy embert adtunk a világnak. Erre méltán lehetünk büszkéik. Ez is azt bizonyítja, hogy nem a földterület nagysága a döntő, de nem is a lakosság száma. A nép lelkes munkája nélkül a legszebb terület is értéktelen. Erről szól Vörösmarty Magyarország címere c. verse.

(Egy tanuló versmondása:

„Szép vagy, oh hon, bérc, völgy változnak gazdag öledben,
Téridet országos négy folyam árja szegi,
Ám természettől mindez lelketlen ajándék:
Naggyá csak fiaid szent akarátja tehet.”)

e) Az első gondolategység lezárásaként összefoglaljuk a haza eddig megbeszélte tartalmi jegyeit: *szülőföld, dolgozó nép*.

(E két foglalat tartalmazó téglalap alakú applikációkat a körre átlósan ráhelyezve felraktam.)

2. Ezután a haza fogalmának további ismérveit (társadalmi rend, történelmi múlt, kultúra, anyanyelv) bontottuk ki a következőképpen:

a) Azonos volt-e mindig a dolgozó nép és a nemzet? A nemesség csak önmagát tekintette nemzetnek, ő irányíthatta egyedül a haza sorsát. Az egyik Jókai-regény hőse, Rab Ráby kétségbeesésében így kiáltott fel:

„Hát nem a nép a nemzet?
Nem! A nemesi karok és rendek.”

A nép kisémmizett, jogtalan volt. Mit is írt erről Petőfi?

(Egy tanuló idéz:

„Haza csak ott van, hol jog is van,
S a népek nincs joga.” [A nép])

S mégis ez a jogfosztott, megalázott nép hozta a legnagyobb áldozatot a hazáért. A nép művelte verejtékes munkájával a haza földjét, s ha szükség volt, fegyvert fogott, és úgy védte a hazát. Tetteivel bizonyította tehát hazaszeretét. Az urak pedig csak beszéltek hazaszeretetről, de nem gyakorolták.

(Egy tanuló idéz Petőfi: A vén zászlótartó c. verséből:

„Küzd a gazdag, de nem a hazáért,
Féli az a maga gazdaságát,
Csak a szegény szereti hazáját.”)

b) Mikor lett ez az ország igazán a nép hazája? Ezt a tényt államformánk is kifejezi: népköztársaság. Hogy a népi állam milyen eredményekre volt képes az elmúlt évek alatt, arról szóljon néhány statisztikai adat, mely az 1938-as és 1969-es állapotokat hasonlítja össze.

(Egy tanuló felolvassa a következőket:

400-szor annyi földgázt használunk fel, mint 1938-ban,
40-szer annyi villamos energiát,
13-szor annyi bőrlábbelit,
4-szer annyi cukrot fogyasztunk,
4-szer annyi papírt,
3-szor annyi tojást,
3-szor annyi ember részesül társadalombiztosításban,
2-szer annyi középiskolánk van,
5-ször annyi felsőfokú iskolánk.)

Majd hivatkozom a tanulók írásbeli feleleteire, melyek minden statisztikai adathoz meggyőzőbbek. Arra a kérdésre, hogy kiknek jutott boldogabb gyermekkor, nekik vagy szüleiknek, egy kivétellel valamennyi úgy nyilatkozott, hogy nekik sokkal jobb. Ezt meg is indokolták a következőképpen: ingyen tanulhatnak, nem kell éhezni, sok édességet, játékot kapnak, szép ruhákban járhatnak, kényelmes a lakásuk, szórakozhatnak is bőven, nincs háború, nem kell semmitől sem félniük. Mivel pedig hazánk ennyi jót biztosít a gyerekeknek, vegyük nagyon komolyan az Úttörő-élet 1. pontját: Hogy is szól ez?

(Az úttörő hű gyermeke hazánknak, a Magyar Népköztársaságnak.)

A társadalmi rend tehát döntő meghatározója a haza fogalmának.

(Összegezeként felkerül a táblára a körre átlósan ráhelyezett applikáció: *társadalmi rend.*)

c) A jelen azonban gyökértelen a múlt nélkül. Fontos, hogy megismerjük történelmünket, s erőt merítsünk belőle. Történelmünknek elsősorban azok a nagy és dicső korszakai, mikor népünk a haladás élvonalában járt. Lássunk erre néhány példát! Menjünk vissza gondolatban a XVI–XVII. századig! Mivel tett ekkor a kis Magyarország nagy szolgálatot Európának? Miért tudta olyan sok végvár megállítani a hatalmas török sereget? Gondoljunk Eger várára! Miben is határozta meg Dobó a falak erejét? (A falak ereje nem a kőben van, hanem a védők lelkében.) Ezekben az időkben férfi és asszony, gyermek és felnőtt, öreg és fiatal, egészséges és nyomorék csak egy feladatot ismert: védeni a hazát. Emlékezzünk csak vissza az Egri csillagoknak arra a jelenetére, mikor Tinódi, a lantos jelmondatot írt minden vitéz kardjára!

(Egy tanuló felolvassa a következőket:

„Tinódi jelmondatot írt minden vitéz kardjára. Hát erre mit írjunk? – kérdezte a 18 esztendő s Bornemissza Gergelytől.

– Nekem nem kell vers, csak egy szó. Abban az egy szóban benne van minden vers és minden gondolat. Ezt írja rá Sebő bátyám: Hazámért!”)

Népünk a sok bátor hazafi önfeláldozása ellenére is sokáig szenvedte idegen hatalmak: török és német igáját. Legjobbaink mindent elkövettek, hogy ennek ellenére hazánk ne álljon meg a fejlődés útján. Ezért harcolt Széchenyi is, aki átvette és tetteivel bizonyította Kőlcsey és egyúttal az egész reformkor jelszavát: Haza és haladás. Nem sajnálta a nemes ügy érdekében sem erejét, sem vagyonát. Sajnos, korának főnemessége általában nem így gondolkodott. Ezért is támadták annyian Széchenyit, aki így vall erről:

(Egy tanuló felolvassa:

„Szűk kis haza jutott nekem, s alig van néhány fia, aki kívülről vetett volna egy pillantást abba. Ők még nem is tudják, mennyire hátra vannak, mily műveletlenek. A jövő nemzedék azonban hadd menjen egy lépéssel tovább, közelebb a világossághoz! Ebben akarok én eszköz

lenni. Tudom, hogy gyűlölni fognak, míg élek, a háládatlanok talán szétszórják hamvaimat, s nevetem feledésnek adják át, de engem életem utolsó pillanataiban is boldogítani fog, hogy a magyar nép jobb életéért küzdöttem.”)

A múlt században melyik korszak volt az, amely egyik legdicsebb szakasza történelmünknek? 1848–49-ben egész Európa a kis Magyarországra figyelte. Kossuth hívó szavára szinte egyik napról a másikra megalakult a nemzeti hadsereg. Melyik népdal hangzott el gyakran a katonák ajkán akkor? Énekeljük el!

(Közös ének: Most szép lenni katonának...)

1919-ben is a haladás élvonalában jártunk. Szovjetországra példájára tanácsköztársaság alakult. Először lett a hatalom a népé hazánk történelmében. Pár hónap múlva azonban a külső és belső ellenséges erőkkel szemben elbukott a néphatalom. A forradalom vezetőit bebörtönözték, igen sokat ki is végeztek. Ezek a hősök azonban bátran néztek szembe a halállal. Ezt búcsúsorok is bizonyítják.

(Egy tanuló felolvassa a következőket:

A Lenin-fiúk a Tanácsköztársaság idején alakított államvédelmi csoport tagjai voltak. A forradalom bukása után közülük többen börtönbe kerültek. Egyik börtönőrök, aki rokonszenvezett a halálraítélt forradalmárokkal, a kivégzésük előtt néhány órával kérte őket, hogy búcsúzóul írjanak be néhány sort az emlékkönyvébe. Ezt az emlékkönyvet most a Párttörténeti Intézetben őrzik.

Néhány búcsúsor:

„Forradalmi emlék

Én és 13 társam az elnyomottak felszabadításáért küzdöttünk, és ezért halálra ítélték. Nyugodt lélekkel halunk meg. 1919. dec. 8-án. Papp Sándor [30 éves].

Emléksorok

A munkásmozgalom egyik vértanúja vagyok. Egy igaz forradalmár, ki örömmel hal meg. Mert én meghalok, de az eszme élni fog. Mészáros Sándor [23 éves]”)

A Tanácsköztársaság bukása után is tovább élt azonban az eszme. Népünk legjobbjai az ellenforradalmi korban bátran harcoltak azért, hogy ismét a dolgozóké legyen a hatalom. Közülük sokan életüket is áldozták az ügyért. A sok név közül emeljünk ki egyet: Schönherz Zoltán nevét, s hallgassunk meg egy részletet búcsúleveléből!

(Egy tanuló felolvassa:

Schönherz Zoltán 1905–42-ig élt. Vegyész mérnök volt, az illegális kommunista párt hőse. Árulás juttatta a Gestapo kezére. Halálra ítélték és kivégezték.

Részlet búcsúleveléből:

„Drága kedves Szüleim! Kis Aranyom, Klári húgom!

Elszorul a szívem, ha arra gondolok, mennyi szomorúságot okoztam és okozok Nektek. Egy levelezőlapra azt írtam, remélem, vissza fogom tudni adni Nektek azt a sok szeretetet, gondoskodást, amellyel körülvettek. Sajnos, nem teljesíthetem már én azt, amit akartam.

Nem gondoljak azért rossz szívvel rám, hogy ennyi szomorúságot okoztam. Én nem cselekedhettem másképpen, mint ahogy cselekedtem. Mikor felismertem, hogy milyen veszély fenyegeti embertársaimat Magyarországon, nem hallgathattam, meg kellett szólalnom, nem tehettem másképpen.

Nem hal meg azért mindenki, akit földbe tesznek. Sokat dolgoztam, és abban a hitben halok meg, hogy munkámban tovább élek. Tudom, hogy munkám nem volt hiábavaló. Ha még egyszer születnék, és újból élnék, akkor sem tudnék másképpen élni. Ahogy éltem, úgy is halok meg.”)

Mi tehát az, ami szintén egyik fontos alkotóeleme a haza fogalmának? Miért fontos, hogy megismerjük népünk történelmét?

(Újabb átlósan felhelyezett applikáció: *történelmi múlt.*)

d) Azonban nemcsak történelmünk haladó vonalára vagyunk büszkék, hanem arra is, hogy milyen sok kiváló tudóst, író, művészt adunk a világnak, kik a szellem fegyverével harcoltak. Soroljunk el néhányat közülük! Maradandó alkotásaink kultúránk drága kincsei. A kultúra is fontos tartozéka a haza fogalmának.

(Applikáció: *kultúra.*)

e) A haza fogalmának még egy fontos ismertetőjegyeről még nem volt szó. Hogyan írta Petőfi csodálatos verseit, hogyan szölte Kossuth Szeged népéhez, hogyan beszélsz szüleiddel, ism-

rőseiddel? Milyen nyelv számunkra a magyar nyelv? Miért édes nekünk ez a nyelv? Becsüljük és szeressük nyelvünket, nagy íróinktól tanuljunk beszélni és írni!

(A táblán levő körre közben átlósan felhelyezem a haza fogalmának hatodik ismértvét: *anyanyelv.*)

f) A második gondolati egység lezárásaként megbeszéljük, mi mindenre is gondolhatunk tehát, ha azt mondjuk: haza.

3. A hazaszeretet ismérvei

Miután a haza fogalma így tisztázódott, rátérünk a hazaszeretet érzésének megbeszélésére.

a) Hogyan fogalmazta meg Vörösmarty a Szózatban a *hazához való bűség* parancsát? („Itt élned, halnod kell!”)

A hazától nehéz elszakadni, és öröm ide visszatérni. Milyen érzés húz ide vissza, ha távol vagytok? Ki tapasztalta ezt már? Pedig biztosan jól éreztétek magatokat a külföldi úton, hiszen nagy élmény az utazás. Váci Mihály számára is az volt, mégis mit írt Honvágy c. versében?

(Egy tanuló versmondása:

„Bizony e tájakon mivé lesz
a szülőföld tartó varázsa?
Szebb a vidék, gazdagabb nép ez,
Hát forróban vágyom hazámba.”)

Váci is vágyott tehát vissza, pedig csak rövid ideig volt távol Magyarországtól. Mit érezhettek akkor azok, akiknek kényszerűségből kellett elhagyniuk a hazát? Ilyen pedig történelmünk során gyakran előfordult. Gondoljunk az idegenbe hurcolt jobbágyfiúkra! Tudunk-e hasonló példát mondani a kuruc korból?

A szabadságharc bukása után is sok hazafinak kellett eltávoznia. Így Kossuthnak is. Megható sorokban idézi fel a haza földjétől való búcsúzás fájdalmát emigrációs leveleiben.

(Egy tanuló felolvassa:

„Kifejezhetetlen érzelem-vihar dúlta lelkemet, midőn a világsi fegyverletével hontalanná tett.

Nincs szó, mely arról fogalmat adhatna.

Leborultam hazám földjére, mielőtt határán átlépnék, s zokogva nyomtam reá a fiúi szeretet búcsúcsókját. Egy csipetnyi port vettem belőle magamhoz, még egy lépés, és – úgy valék, mint a tört hajó roncsa, melyet a szélvész kidob a homokra egy sivatagon.”)

A XX. század első évtizedeiben sokan a megélhetés nehézségei miatt vándoroltak ki. József Attila szavaival: „Kitántorgott Amerikába másfélmillió emberünk.” Később pedig az egyre fejlettebb fasizmus miatt hagyták el egyesek az országot.

Ez mind érhető. Mi a véleményünk azonban azokról, akik a felszabadulás után hagyták el végleg hazánkat? Hütlenségük megbocsáthatatlan. A büntetést önmagukban hordják. Kint örökké gyökértelenek lesznek. Jól írta Tompa: „Szívet cseréljen az, aki hazát cserél.”

b) Nem elég azonban csak hangoztatni, hogy szeretjük a hazát. Mivel bizonyítható be a haza iránti hűség, szeretet?

Hogyan fogalmazta ezt meg Arany János?

(Egy tanuló versmondása:

„Nem elég csak emlegetni,
Tudni is kell jól szeretni,
Tudni helyesen a hazát.”)

Mit tehet egy gyerek a hazáért? Milyen tetteket kíván a békés építés korszaka? Ha mindenki a maga helyén megteszi kötelességét a tőle telhető legjobban, akkor elmondhatjuk, hogy jó hazafi.

Illyés Gyula ezt így határozta meg *Ars poetica*-jában:

(Egy tanuló szavalata:

„Dolgozz, munkálj! A szép, a jó, a hasznos,
mihelyt elkészül, az élethez áll.
Minden jó mű egy-egy szabadságharcos.
Légy hű önmagadhoz, olyanokat alkoss,
ne fogja a halál!”)

c) Gyakran emlegetik a haza szót az édesanya szóval együtt, mint ahogy ezt Szabó Páltól is hallottuk. S valóban, a haza mindannyiunk édesanyja. Mit érzel az iránt, aki édesanyádat bántja? Ugyanígy érzünk azokkal szemben is, akik hazánk ellenségei. De ne csak külső ellenségekre gondoljunk! Ide tartoznak azok is, akik közönyösek, lusták, önzők, ingyenélők. A belső és külső ellenséggel szemben egyaránt *meg kell védeni* a népi államot.

d) Hűség a hazához. – tettek a hazáért – a haza védelme – mindez összefoglaló névvel hogyan határozható meg?

(Applikáció a körön kívül elhelyezve: *hazafiság.*)

4. A szocialista hazaszeretet ismérvei

A haza és a hazaszeretet fogalmának tisztázása után a kör további bővítésére kerül sor a szocialista hazaszeretet lényegének megértése céljából.

a) A szocialista ember hazaszeretete több annál, mint amiről eddig szó volt. Nem áll meg az ország határain belül. Hiszen nem állunk egyedül a világon. *Baráti országok* vesznek körül. Fontos a hozzájuk való kapcsolatunk. Kis nép egyedül nem boldogulhat, de még a legnagyobb, legerősebb ország is gyenge önmagában. Kik a mi barátaink?

(Applikáció: újabb körgyűrű: *szocialista országok – baráti népek.*)

A régi rend politikája a szomszéd népek ellen uszított, de nagy gondolkodóink rávilágítottak az igazságra. Ady így írt a Duna menti népek összefogásának szükségességéről:

(Egy tanuló versmondása:

„Dunának, Oltnak egy a hangja,
Morajos, halk, halotti hang.
Árpád hazájában jaj annak,
Aki nem úr és nem bitang.

Mikor fogunk már összefogni?
Mikor mondunk már egy nagyot
Mi, elnyomottak, összetörtek,
Magyarok és nem magyarok?” (Magyar jakobinus dala)

Lassan az egyszerű emberek is rájöttek, hogy nem a szomszéd népek az ellenségeink, hanem az elnyomó urak.

Ma pedig a legjobb barátság fűz ezekhez a népekhez. Miért? Milyen közös eszme kapcsol bennünket össze? Milyen gazdasági, politikai kapcsolat van a szocialista országok között?

(Applikáció: a már bővített körre ugyancsak átlósan, de az előző hattól eltérő színnel felkerülnek a következők: *közös eszme – közös érdekek* [KGST, Varsói Szerződés].)

A szocializmus sikerei egyúttal a mi sikereink is, és megfordítva: a mi sikereink az egész szocialista táborot erősítik. Ezért írta Győre Imre a szocialista Kubáról:

(Egy tanuló versmondása:

„Az is hazám nekem,
bár partja messze van,
és túl a tengeren.
Nem érti meg szavam,
de tudja: itt vagyok,
és vagyunk még sokan,
kik úgy féltjük remegve,
miként anyját a gyermek.” (Az is hazám)

Hogyan fogalmazza meg ezt a gondolatot az Úttörőélet 2. pontja? (Az úttörő erősíti a népek barátságát, védi a vörös nyakkendő becsületét.)

b) Vannak a szocialista országokon kívül is barátaink. Ide tartoznak a gyarmati igát lerázó, szabadságukért küzdő népek, valamint a kapitalista országok elnyomottjai is. Mindenki barátunk, aki a haladásért harcol.

(Applikáció: az utolsó körgyűrű: *nagyvilág – haladó emberiség.*)

A haladó emberiség nemzetközi összefogását nevezzük nemzetköziségnek, idegen szóval internacionalizmusnak.

A nemzetköziségre sok példát találunk népünk történelmében. Pl. a magyar szabadságharc idején kik harcoltak a mi oldalunkon? De arra is van bőven példa, hogy magyar származásúak küzdöttek más népek megsegítőjeként az elnyomás ellen. (Pl. Türr István, magyar hadifoglyok a NOSZF-ban.) De ma is, bárhol a világon küzd a szabadságért egy nép, ott tudhatja maga mellett a mi népünk támogatását.

Mi a közös tehát valamennyi, a haladásért és függetlenségért harcoló ember között? Mit akarunk megvalósítani az egész világon? Már Petőfi is kimondta ezt a szót Egy gondolat bánt engemet c. versében.

(Applikáció: az utolsó körgyűrű széléig kinyúló átlósan felhelyezett nagy betűkkel írt szó: **VILÁGSZABADSÁG.**)

Azért, hogy minden ember szabadon és békében éljen, még sokat kell küzdeni. Ez a harc a békeharc.

(Applikáció: az előzőhöz hasonlóan felhelyezve: **BÉKEHARC.**)

Békét akarunk, de nem mindenáron való békét. Olyant, amilyenről Petőfi álmódott.

(Egy tanuló versmondása:

„Békét, békét a világnak,
De nem zsarnokkényből,
Békét csupán a szabadság
Fölszentelt kezéből.

Majd ha így lesz a világon
Általános béke,
Vessük akkor fegyverünket
Tenger fenekére!

De míg így nincs: Addig fegyvert,
Fegyvert mindhalálig!
Tartson bár a háború az
Ítélet napjáig.” [Háború volt])

c) Hogyan nevezzük tehát a világ haladó gondolkodású és jószándékú embereinek érdekeivel való azonosulást? A nemzetköziség eszméjével párosult hazafiság jelenti a szocialista hazaszeretetet. A szocialista ember hazaszeretete ilyen hazaszeretet.

(Applikáció: a körön kívül felhelyezett hazafiság szó mellé összeadásjel kerül, majd a *nemzetköziség* szó, végül egyenlőségjel után: *szocialista hazaszeretet.*)

III.

1. Milyen tárgyi és zenei jelképei vannak hazánknak? Ezekről majd a *következő osztályfőnöki órán* beszélgetünk. Aki feladatot vállal erre, a szünetben jelentkezzen!

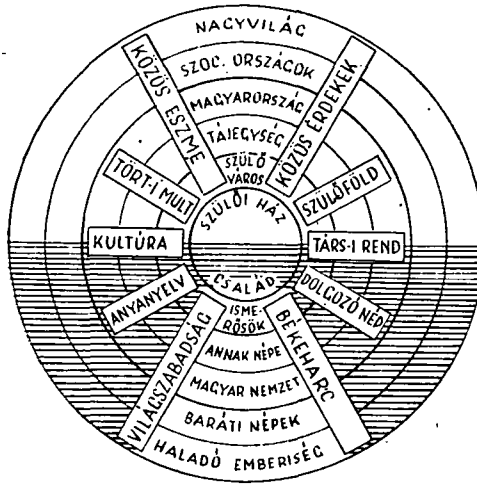
2. *Hangulati összefoglalásként* pedig – akárcsak indításként – ismét a Hazának rendületlenül c. könyv néhány mondatát olvasom fel, melyekben Petőfi hazaszeretetről van szó. Nagy költőnk hazaszeretetében mindaz megtalálható, amiről ma beszélgettünk, jobb példaképet nem állíthatnánk magunk elé ezen a téren.

„Szeretett és gyűlölt. Szerette az Alföldet, amelynek szépségét ő fedezte fel, a simán, szelíden ballagó vagy zúgva, bőgve vágató Tiszát, a röpülő vasutat, amit ő énekelt meg először, a múlt emlékeit, a jelen képeit; a Duna menti kis lakot, ahonnan harcós-dicsőséges útjára elindult. Szerette a népet, amelyből vétetett, a hallgatag pásztort, a búvó betyárokat, a deresre húzott jobbágyokat, a közkatonákat, akik „nagyobbak, mint a hadvezérek”. És gyűlölte a királyokat, a zsarnokokat, a „dicsőséges nagyurakat”, a nép jogainak bitorlóit, szellemének, erkölcsének rombolóit, züllesztőit.

A legizibb hazafi és a legeurópaibb magyar. Büszkén vall hazaszeretetről, de tekintete nem akad meg a haza határánál. Őt nyelven olvas, politikailag iskolázott, agyába és lelkébe minden forradalmi szépséget és igazságot befogad, amit koráig Európa megálmódott. Nagy költő, nekünk a legnagyobb, de a nagyvilágon is kevés vetélkedhet vele. Nyelvünk szavainak ő adott sugárzást. Amit költő tudhat – mindent tudott. Ő fogalmazta meg legvilágosabban a nép, a nemzet érdekeit. A nemzeti szabadságot, sőt a világszabadságot tartja élete mozgató erejének. A legelső között volt a honszeretben, néphűségben, véráldozatban.”

A tábla képe tehát óra végére a következőképpen alakult:

Kölcsey: „Jelszavaink: Haza és baladás.”
 „Minden áldozat kicsiny ahhoz képest, amit kívánhat tőled a haza.”

$$\boxed{\text{HAZAFISÁC}} + \boxed{\text{NEMZETKÖZISÉG}} = \boxed{\text{SZOCIALISTA HAZASZERETET}}$$

Miután az előzőekben igyekeztem minél részletesebben ismertetni az óra menetét, ismét megerősödött bennem az a vélemény, hogy a téma ilyen részletes taglalása csak így válik lehetségessé, ha a tanulói közreműködést előre kiadott idézetek megtanulásával biztosítjuk, a fogalmak összefüggésben való láttatása érdekében pedig előre elkészített applikációs megoldással dolgozunk.

A sok idézet elhangzása mellett ugyan hosszabb vitára vagy beszélgetésre nem juthat idő, de azzal, hogy szinte minden tanuló lehetőséget kapott a közreműködésre, érzelmileg felkészült az órára. Az idézeteket pedig olyan átélten, kifejezően mondták el, hogy ebből szinte lemérhető volt az az érzelmi ráhatás, amit az órán elhangzott sok szép költői gondolat biztosított.

Az applikációkkal fokozatosan kialakított táblakép pedig állandó intenzív figyelemre készítette a tanulókat. Ez a műsorszerű megoldás csak egy példa a sok közül arra, hogy a téma így is feldolgozható. Kétségkívül sok és eredményesnek tűnő óraterv képzelhető még el, az is, hogy a témát megbontva két órában tárgyaljuk, de az óra befejezése után úgy éreztem: akkor és abban a közösségben ez hatásos volt, s ezért érdemes írásban is beszámolni róla.

